

MÓRINGOLÁS FEKETICSEN

Kutatásaim során páratlan mennyiségű és értékű hitbérlevélre bukkantam a feketicsi református egyház levéltárában. Ezek a házassági szerződések 1810 és 1879 között keletkeztek és a *Moring Levelek* jelzetű könyvben olvashatók. Egy részük csak másolat, amelyet a rendszerező a neki utólag bemutatott eredetiktől másolt le, nagyobbik hányaduk azonban eredeti.

A magyar szakirodalomban Mándoki László és Tárkányi Szűcs Ernő foglalkozott részletesen a hitbér kérdéssel. Különösen az utóbbi tárgyalja kimerítően őket *A magyar népi jogszokások* című könyvében. A móríngolás kialakulásának történelmi fejlődését vizsgálva megállapítja:

„A házassági szerződések leglényegesebb, önállósult és kiemelhető típusát a hitbér-megállapodások alkották. A hitbér a középkor házassági vagyoni jogának volt az intézménye, amely a 20. század közepéig fennmaradt ugyan, de céljában és tartalmában jelentős fejlődésen ment át. Valójában ez még a nő vételára, amit azonban már nem a nő tényleges átvételekor kellett fizetni, hanem a férj vagyonát zálogjog erejével terhelte, és halála után vált esedékessé a nő javára.”

A hitbér feltételei a 18. századot megelőző évszázadokban különböztek egymástól aszerint, hogy országos vagy városi jogról, illetve Erdélyről volt-e szó.

Az országos jog szerint a hitbér a törvényesen férjhez adott nő pénzbeli díja, amelyet szüzessége elvesztése és házassági kötelessége teljesítése fejében, férje halála után kapott. Ez az összeg férje vagyoni helyzetének volt a függvénye. Az asszony a neki ígért díjat akkor is megkapta, ha házassága önhibáján kívül szűnt meg.

A városi jogban, így a Szepességben, a nő díja elsősorban ingóság. Ez itt csak akkor járt, ha a férj a házasságkötés után egy év és hat hét alatt elhalt, gyerek pedig nem maradt.

Erdélyben jegyruha néven ismerték a hitbért, ami az országos jogtól főleg a megadás módjában különbözött: kétharmadát készpénzben, egyharmadát ingóságokban fizették.

Ezek a kötelező, a törvényes hitbér alakzataiként kerültek alkalmazásra olyan esetben, amikor szerződéses (írott) hitbérben (házassági bérben) nem történt megállapodás. A 18. században ugrásszerűen megemelkedett a szerződéses hitbérügyek száma, és szokásjogi úton fejlődött ki a *móring*, az írott hitbér intézménye, a törvényes hitbér képére, de bizonyos formai és tartalmi eltérésekkel.

A feketicsi reformátusok móringlevelei is ilyen formai és tartalmi eltéréseket, pontosabban sajátosságokat mutatnak, előbb azonban lássuk, hogyan határozza meg a nép a móríng fogalmát:

a) menyasszony hozománya

b) az a pénzösszeg, ritkábban egyéb ajándék, amelyet a vőlegény eljegyzéskor a menyasszonynak ad

c) házassági szerződésben kölcsönösen vagy az egyik fél által a másik javára kikötött összeg

d) a házasság anyagi feltételeivel, a majdani házastársak öröklésével kapcsolatosan létrejött megállapodás, szerződés a menyasszony és a vőlegény családja között

e) házassági ajándék.

Mándoki László két megfogalmazását adja a hitbérnek:

1. Az a pénzösszeg, amin megvette a vő a lányt leendő feleségének. Ebből vették a lakodalmi ruhát stb. Lehetett a móríng pénz is, jószág is.

2. Az a pénzösszeg, amelyet a házasság alkalmával a családos özvegyember kiköt második felesége számára.

A fentieket összefoglalva tehát a *móríng* az a díj, amelyet a férj a házasság megkötése és teljesítése esetére ígér a felesége részére.

A mórínglevél – így a feketicsiek is – a házasság megkötése előtt írásban, sokszor házassági szerződés formájában készült. A megállapodást a menyasszony és a vőlegény, valamint két, néha több tanú, sőt a jegyző meg *bizonyoságként* maga a lelkész is aláírta. Ezáltal azok közokiratokká lettek. A református falvak szokásaihoz híven ezeket az anyakönyvi iratokat kezelő lelkésznél helyezték el.

A házassági szerződésekben a megállapodások feltételei és körülményei a helyi szokás szerint változtak. A feketicsiek szinte kivétel nélkül csak a második házasság esetén móríngoltak. Időrendben az elsőt 1810. november 15-én keltezték, és az akkori lelkész, Kertvélesy Pál látta el a bizonyosság jeléül kézjeggyel és pecsétjével. Ő is nyitotta meg a *Moring Levelek* könyvét, amelybe felvette és bemásolta az eredeti hitbérleveleket.

Írásos megállapodásaikat különbözőképpen nevezték: *contractus*, *contractus matrimonialis*, *házassági ajánlat*, *házassági kötél*, *házassági szerződés*, *megegyezés*, *moring levél*.

A szokásoknak megfelelően az eljegyzéskor, tehát házasság előtt, rendszerint két tanú jelenlétében móríngoltak a helybeliek.

A keletkezés helye szerint három csoportba sorolhatjuk őket:

a) *magánokirat*, a móríngoló saját kezűleg, esetleg más által, tanúk vagy azok jelenléte nélkül adja.

Én Bertok Miháj ajánlom azzon moringot Száz forintot az énel jegyzet fellesegémnek Vég Máriának,

Vagy másik példa:

Én Fejszés János Elvettem Cina Ersébettett 1833 Esztendőben 21 Aprilisban, Ol Feltitelem hogy ha az ur isten Engemet Kiszólít evilágbol Által ajánlom Fél Szöllött Moringba hogy ha nekem Gondomat viseli amelyet Szívesen válal magára Mint hittves társ Én Tiszta szívemből Atyálom

b) *egyházi közokirat*: a lelkész, a presbiterek, násznagyok, esetleg más tanúk előtt möringoltak, azután aláírták vagy ellátták kezük „keresztvonásával”:

Alább írt megemlékezvén arról, hogy halandó vagyok, ezen Levelemnek rendiben adom tudokra mindeneknek, a'kiknek illik, hogy én az én Feleségemnek Kakas 'Su'sánnának azon esetre, ha halálom történne, rendelek az én erántam és első Feleségemről maradt gyermekeim eránt meg mutatott és eléggé meg nem jutalmazható hűségéért 200, az az kétszáz Forintokat Tzedulában, ólly fel tétel alatt: hogy ha házamban gyermekeimmel csendesesen nem maradhatna, és a' szükséges ételmet, ruházatot ő reá nézve gyermekeim ki nem szolgáltatnák azon két száz Forintokat javaimból Törvény útján is meg vehesse és arról tettzése szerént rendelést tehessen. Feketehegyenn Szent Jakab Havának 15^k napján, '833^k Eszt.

Előttünk		Dongó Mihály
Kertvélesy Pál	L.S.	Keze X vonása
Rendes Prédikátor		
Boldi'sár Imre mk		Kakas 'Su'sánna
Segéd Prédikátor előtt		keze X vonása

c) *világi közokirat*, az előljáróság tagjainak, jegyzőnek jelenlétében írott házassági szerződés:

Házassági – Szerződés

Mely a mai napon egyrészt Besnyi Sándor – másrészt pedig özvegy Juhász szül. Lukáts Zsusánna asszony mint házasulandó felek között következőleg köttetett:

1^{ször} Kijelentik Besnyi Sándor és Lukáts Zsusánna hogy ők kölcsönös hajlamból egymással házasságra lépnek.

2^{ször} Mindegyik fél a jelenleg tulajdonjoggal bírt vagyonát megtartja és arról minden közösséget kizárva önként és szabadon rendelkezik.

3^{ször} Amit a házasulandó felek a házasság tartama alatt együtt szereznek az közös leend.

4^{ször} Azon esetre, ha Lukáts Zsusánna egyenest leszármazó örökösök hátrahagyása nélkül férje előtt meghalna, akkor az egész közszereményt férje öröklen-di; ellenben ha Besnyi Sándor előbb elhalna mint neje, akkor a közszeremény felerészben özvegyére felerészben pedig első házasságából nemzett gyermekeire szálland.

5^{ször} Kijelentik a szerződő felek, hogy jelen házassági szerződés önkarattal létrejött, s hogy azt a törvényes egyházi egybekelés napjától fogva jogérvényesnek tekintik.

Kelt Feketehegyen 1872. Május hó 21^{én}

Előttünk		
Buruzs István		Besnyi Sándor
Toth Sámuel		Lukáts Zsusánna
Molnár Miklós jegyző		

A möringlevél világi közokirat jellegét erősítette az is, hogy 1851-től 15 krajcáros állami okmánybélyeggel felülbélyegzett és a község pecsétjével ellátott papírra írták. A feketicsiek nagy jelentőséget tulajdonítottak ezen okiratoknak, láttuk, a lelkész egyházi könyvbe bejegyezte őket, amit pedig nem, azt átadták neki megőrzésre.

KIK MÓRINGOLTAK?

Az alábbi házassági szerződést a férjhezmenendő özvegyasszony volt anyósa – úgy tűnik, rendkívüli fontossága miatt – öt tanú jelenlétében kötötte jóvendőbeli mostohavejével:

Melley tététetett egy részről özv. Bíró Mihájnén, más részről Ifj. Szüts Gáspár között a' fejjebb írt özv. Bíró Mihájnén vagyonyjának halála után lejendő birtokáról ugy mint

1. *Mivel a' lejjebb írt Ifj. Szüts Gáspár most ez alkalmatossággal özv. Bíró Mihájnén menyét Kiss Erzsébetet néhai Ifj. Bíró Mihájnét házas-társúl el veszi, özv. Bíró Mihájnén mint eddig való Gazda a' Gazdaságot egészen által adja fojtatni és reá gondot viselni.*

2. *Ifjú Szüts Gáspár ajánlja magát arra hogy a gazdaságot szorgalmatosan fojtattya, el nem fogyasztya, hanem gyarapíttya, attól mindenféle adozásokat és szolgálatokat meg tesz, az özv. Bíró Mihájnét pedig mint felesége utánn való napát tisztességesen ruházza és táplállya.*

3. *A' feljebb írt özv. Bíró Mihájnén igéri, hogy halála utánn minden névvel nevezendő ingó bingó Jóságot egyedül Ifjú Szüts Gáspárra hadja a'ki neki haláláig tisztességesen gondját viselni köteles.*

4. *Köteles Ifjú Szüts Gáspár ez egység szerent arra is hogy hitvesének Kiss Erzsébetnek árva Leánykáját Bíró Máriát a'ki most 8 hólnapos, ha az Isten meg tartya, fel nevellye ruházza mint maga gyermekét, és annak idejébe ki is házasítsa.*

5. *Hogy ha pedig Szüts Gáspár meg találna hamarébb halni mag nélkül mint özv. Bíró Mihájnén, Szüts Gáspárnak Attyának vagy akár melly nemzettségének Bíró Mihájnén Gazdaságához semmi jussa nints, ha pedig magzatot hágy maga utánn Szüts Gáspár, a' magzatra száll a'Gazdaság.*

6. *Most Bíró Mihájnén által ad Szüts Gáspárnak 3 Lovat, Szüts Gáspár pedig visz a' Bíró Mihájnén házához 3 tehenet és egy Borjút.*

Mellyről is adják a' Contrahens felek ezen Contractualis Leveleket kezek X vonásokkal meg erősítve egy másnak hasonló párba.

Van példa olyan esetre is, amikor a vő jóvendő apósával köt szerződést:

Cservenkai Takáts Legény Wagner János eljegyzette magának jóvendő Házastársúl Feketehegyi Takáts Mester Tzuslag Márton hajadon Leányát Katharinát ilyen eggyezés mellett: hogy a nevezett Tzuslag Márton Wagner Jánost mint Vejét örökös lakosúl a maga Házába felveszi úgy hogy az Ipa halála utánn a Ház, ilyen feltétel alatt a vejére fog szállani, hogy Tzuslag Márton még két neveletlen Gyermekének Borbálának és Mártonnak külön külön 100 az az Száz; Száz forintokat fog fizetni Betsi B. k mellett.

Ha a' Férfi Wagner János örökös nélkül halna meg abba az esetbe az ő öröksége amely Cservenkán van, testvéreire megyen által, az itt való örökség pedig marad az Özvegyre; ha pedig az Asszony hal meg örökös nélkül, akkor az ő testvéreire megy a Tzuslag Márton öröksége.

A mostohaapa nevelt fia javára köt egyezséget a községi előljáróság jelenlétében:

Alól írott Fekete-hegyi Lakos tékintvén mostoha fiamnak Szabó Jánosnak nyóltz esztendő korától fogva nállam lett Szolgálattyát betsületes maga viseletét azzal a' fel tétellel ha ő ennek utána is illendő erántam való fiúi engedelmességgel

szerezzel 's munkássággal lesz, e következendő ajánlást tézsek reá nézve, hogy mind ingó mind ingatlan Jóságomban halálom után örökösnek hagyom. Hogy ha pedig mostani feleségemtől vagy ha a' mostaninak halála történne és ismét házasságra lépnek 's tölle gyermekem vagy gyermekeim születnének: ebben az esetben azt a ' határozást állítom, hogy mind ingó mind ingatlan jószágomban a' fent említett mostoha fiam annyi részt vegyen, a'mennyit vesz a' talám Születendő édes Gyermekeim. Ha pedig több gyermekeim Születnének egynél, ekkor mind Ingó mind Ingatlan jószágom annyi részre osztódjon a'hány számot tesznek a' talám Születendő Gyermekeim mostoha fiammal együtt. Mellynek nagyob bizonyosságára adom ezen magam neve, Helybeli notarius és elől-járók nevek 's Helység szokott petsétyével meg erősített egyezésbeli írásomat.

Költ Fekete-hegyen 1818 d. 9^a

Coram nobis

Petro Német Judice

Joanne Butor Jurate

Michaele Lodi"

Johanne Császár m. s. Notarius

Visolyi János

Fekete-hegyi lakos.

Közös, osztatlan vagyon esetében – ezt hangsúlyozzák a móríngoláskor – a másik vagy a többi résztulajdonos is aláírta a szerződést.

Moring Levél

Én alol is megnevezett Ubornyai János Isten' rendelése szerint második Házasságra lépven vettem magamnak Házastársul Dani János Leányát Mariat a'kinnek szeretetem jeléül ígerek 50 azaz ötven VczForintokat Házassági kötél fejébe, úgy, hogy ezen Summat Jósef Testvérem, a'kivel most együtt gazdálkodom, ész mind a'kettőnknek vagyonunk osztatlan egy tagban van, az én özvegyemnek mindjárt halálom után tartozzon, vagy ha megnevezett Testvéremnek halála az enyimmél még hamarabb történne az én javaimban örökösülendők tartozzanak kifizetni.

Költ Feketehegyen. 1836^k Eszt. Augusztusa 7^{dikén}

Ubornyai János MK

Ubornyai Josef mk

A házasságkötés egyik aktusaként a mórínglevelet nyilvánosan felolvasták, majdnem mindegyikben olvashatjuk: *Én alább írt adom tudtokra azoknak a'kiket ezen dolog illet; Alol írt adom tudtokra akiknek illik stb.*

A szerződésbe felvett szolgáltatások tárgya főleg a pénz. Ennek összege a vagyoni helyzetétől függően 10–500 forint, általában 100–200 forintot ígértek a házasulandók, de lehetett az jószág is: *Szűts Gáspár pedig visz a' Bíró Mihájné házához 3 tehenet és egy Borjút.*

Kaszás Sámuel a jószágot és a házasságkötés után szerzendő szőlőt móríngolja 1825-ben:

Iör Én alol írt Vő legény házas társam hívségének némi nemű meg jutalmazására adok edj fias tehenet minden Szaporodásával, mellyet ha talán az ő halála előbb történne első Férjétől származott gyermekei tőlem meg kívánhatnak.

2^{or} Fél szöllőt, de a'mellyet még ezután Szerzek ha módom leszs benne, ha pedig addig halálom történne míg Szerezhethném, halálom után gyermekeim a'megnevezett mennyiségű szöllőt tartozzanak meg adni.

Gyakori az olyan eset – ilyen Bútor József móringlevele –, amikor pénzt és tartást ígér halála utánra a jövőendő férj:

1^{or} Én Butor Jó'sef, mint völegény ha az élet és halál ura által hamarább kiszólitatván mag nélkül az életből mint nevezett nőm, akármi néven nevezendő ingó vagy ingatlan vagyonomból ajánlok és rövid szóbeli per útján is kiadatni rendeletek részére, és pedig egy év alatt

1^{or} 100 az az: száz o. é. forintot,

2^{or} tartására évenként 30 az az harmincz o. é. forintot,

3^{or} szinte táplálására 6.l. hat pesti mérő búzát megőrölve, négy pesti mérő árpát és két pesti mérő szemes kukoricát évenként,

4er 1 és 1/2 az az másfél mázsás sertést évenként,

5^{or} kötelezem örököseimet számára egy szabadlak kimutatására 's tűzrevaló ellátására.

Csak ingatlanra is van példa, főleg szőlőt móringlyolnak, Vajda Péter fél szőlőt ígér: *Alább írt egy részről mint halandó, más részről mint hűséges Házastárs, örökös hites társul magamhoz kaptolván Révész Klárát: azon esetbe ha halalom történne, és az én első Feleségemtől született Fiam fel nevedekvén hajlékomba miatta maradása nem lehetne; ajánlom nékie és hogy okvetetlen által adassék akarom a' most birtokomban levő egy hej szőlőmnek a' felét melynek állandóbb vóltáról adom ezen kezem kereszt vonásával meg erősítettett Levelemet;*

Farkas Péter fél telek földet, házat, szárazmalmot móringlyol Bátsi Ferenc özvegyének, Tóth Erzsébetnek:

Tehát én ő néki Birtokomba levő 1 fél Sessio földet, Házammal száraz malmomat örökös és meg másolhatatlan módon által adom, oly fel tétetellel, hogy azt ő tőle semmi féle Maradékot el – nem veheti.

Özvegy Bíró Mihályné viszont teljes gazdaságát móringlyolja mostohavejének: *... a' lejjebb írt Ifj. Szűts Gáspár most ez alkalmatossággal özv. Bíró Mihályné menyét Kis Erzsébetet néhai Ifj. Bíró Mihálynét házastársul el veszi, özv. Bíró Mihályné mint eddig való Gazda a' Gazdaságot egészen által adja fojtatni és reá gondot viselni ...*

Móringly címén az asszony javára kötöttek le szerzeményi javakat, holtig tartó lakást és tartást: *én Lódi István, szeretetből eljegyzett nőmnek, Zelizi Sárának, azon esetre, ha az Úr előbb ki szólitana, házammal mind addig míg nevemet viselendi, gyermekeim által saját vagyonomból ki szolgáltatandó tisztességes tartást ígérek.*

Kis János halála utánra asszonyának annak újbóli házasságáig lakást biztosít: *Anno 1818 Esztendőben Kadár Mihály 3^{ik} December El jedzete Sipos Lidiát Kis János el maradóit özvegyét Következendő hazas társul melynek ajánlot vagy móringlyolta azt hogy ha történik hogy az Úr Isten ötet Eléb ki Szólitja az halál által míg az ő neviről nevezetik adig az házába Szabadon mint magaebe Lakhatik.*

Schvepler Márton azonban csak tartást biztosított özvegye számára: *Mely szerént én alol írott házasságra lépven néhai Schvepler Márton özvegyével Majer*

Máriával – nevezett nőm részére, történhető halálom esetében, e'következendőket, biztosítani 's örököseim által következendőket teljesíteni kívánom:

1. Míg nevemet viseli minden vagyonomban bent marad. –
2. Évenként tartására hat mérő búzát két mérő árpát tartoznak kiadni.
3. Évenként egy fertály kaszállót – melyet maradékim mivelnek 's egy fertály szöllőt, ly az nevezett nőm műveltet. –
4. Két tehénnek helyet és évenként kitarast 's egy harmadrész kertet.
5. A'mit nőm házamhoz fog hozni, az az ő gyermekeire vissza megy.

Kelt Feketehegyen 1845. Sept. 18^k

Kerekes János az „ősi vagyonából” mórिंगol „jövendő” özvegyének: *Alább írt adom tudokra kiket e' dolog most és jövendőben illehet, hogy én Néhai Bátsi János Özvegye született Vida Ilona asszszonnyal házasságra lépén hozzája viseltető igaz szeretetemből, ígérem nékie, magamat ezennel önként kötelezve, 400 az az négy száz Forintokat Váltóban? melyhez képpest rendelem, hogy azon kitett summa, engemet illető ősi vagyonaimból történhető halálom után nékie minden hijjánosság nélkül kifizettessen ha külömben nem, Törvényi hatóság által.*

A házassági szerződések elenyésző esetei – például Pennik János mórिंगlevelében – érintik a közös szerzeményt, arról is rendelkeznek: *Mely szerént én alol írott páros életre lépén Bene Sárával – kötelezem magamat, történhető halálom esetében, hogy nevezett nőmnek 40 vfortot javaimbol hagyok, – az egybekelésüinktől fogva pedig – közkeresetünknek fele – szinte nevezett nőmnek ki adatni rendelem.*

A mórिंग feltételei között korlátozó meghagyások is találhatóak. A mórिंगoló bizonyos feltételek teljesítéséhez, illetve nem teljesítéséhez köti a mórिंगot, Szanda Gáspár a házastársi hűség tapasztalását hangsúlyozza: *Szanda Gáspár, eljegyezvénn magának Házastársul Vajda Máriát – négy, öt esztendő alatt történhető halála esetébe ajánl 40: negyven Vfortkat, ha pedig tovább együtt élnek 's Házastársának hűségét tapasztalja, különösebb rendelésével is fog rolla gondoskodni*

Sápi Lajos Korizs Juliána menyasszonyának igéri, *hogy míg őket isten együtt élteni, mindig hű gondviselője leend, ha pedig isten őt előbb kiszólítaná az élők közül, azon esetre kötelezi örökösait ezen végakarátjának minden visszavonása nélküli megtartására: hogy Korizs Juliánának míg csak mint özvegy az ő nevét viseli, házánál lakást, tisztességes tartást adjanak, azonban pénzt ígér azon esetre: ha nevét letéve, mint özvegy máshoz menne férjhez, végkielégítésül neki 100 az az száz forintot kifizessenek.*

A gyermek nélküli házasság szerepel Gyarmati József 1855-ben kötött hitbér levelében korlátozó meghagyásként. A megajánlott összeget az özvegy csak törvényes örökösök hiányában kaphatja meg: *Alol írt ezennel adom tudokra azoknak akiket illet, hogy Vezse Juliánával – Vezse Miklós és néhai Tamás Sára – feketehegyi lakosoknak hajadon leányukkal a'törvény szerént házasságra lépén néki hozzá vonzó szeretetem jeléül 100 – szóval – egy száz pengő forintot köteleztem azon esetre, ha nála előbb, és vele nemzendő törvényes örökös nélkül hálnék meg.*

Szerződéseik egy részében érvényesült a kölcsönösség, tehát a menyasszony is ajánlott fel mórिंगot jövendő férje javára, nagyjából hasonló feltételek és

meghagyások alapján, mint amelyeket a leendő házastársa nyilatkozata tartalmazott. A szakirodalom ezt nevezi *ellenmóring*nak vagy *kontrahibérnek*. Vizsgált szerződéseink egy része azonos összegű pénzt ajánl a halál esetére a férjnek, de van a móringösszeg felére, sőt egyharmadára is példa:

a) *Egy részről én Balog István nőmnek Vajda 'Su'sánának azon esetre, ha az Úr nála előbb ki szolítna 150./.* Százötven válto forintokat neki vagyonomból ki fizetendőket kötelezek.

b) *Más részről én Vajda 'Su'sána férjemnek, Balog Istvánnak 100./.* Száz válto forintokat előbb történendő halálom esetében neki sajátomból fizetendőket rendelék.

Figyelemre méltó Csete Bálintnak és Tolnai Katalinnak, Bordás András özvegyének 1835. február 11-én kötött móringlevele. Azon kevés házassági szerződések egyike ez, amely feltüntette az asszony „vagyonkáját”. Csete Bálint 100 váltóforintot ajánl, Tolnai Katalin pedig a következőket: . . . *én Bordás András Özvegye Tolnai Katalin arra az esetre, ha előbb történik halálom mint Férjemnek, a' hozzá szállított, 's alább az A bető alatt meg nevezett javaimat, senki jussát hozzá nem tartván mind neki hagyom.*

A viszek a' Férem Csete Bálint házához öt mérő búzát, öt mérő Zabot, házi és konyhabeli eszközöket. Egy Sessio Föld termését, a' mely búzával van be vetve. Van még ezeken kívül első Férjemtől rám maradt három kapa az az fél szőlőm, de ezt egyedül az alatt a' feltevés alatt hagyom mostani Férjemnek, ha tíz esztendőket töltök el vele házasságba.

Sok esetben az asszony csak ágyneműjét: párnát, vánkost, lepedőt, derék-aljat, esetleg kiházásítási javait vagy azok egy részét, korábbi vagyonát, a hozományokat móringolta:

Sárándi Mária 1836-ban tiszta szívéből egy derék-aljat, egy lepedőt, két párnát és egy párnatakarót ellenmóringol. Egy másik menyasszony, Bátsi Ferenc özvegye pedig a vagyonát ígéri: *Én pedig említett Bátsi Ferencz özvegye Tóth Erzsébeth az én részemről azt ajánlom és ígérem, hogy a 'mi Kis vagyont említett Farkas Péter Férjem Házához viszek, ha én előbb mint ő, meg halnék, az mind ott maradjon.*

Bútor Zsuzsánna ellenmóringként ágyneműt és pénzt ígér férjének: *Én pedig Bútor 'Su'sánna, mint menyasszony, ha előbb találnék jobb életre szenderülni mag nélkül mint föntebb nevezett férjem menyasszonyi hozományomból rendelkezése alá ajánlok két vánkost, egy derék-alj, 's két lepedő ágybelieket, és 100 az száz o.é. forintot.*

Margarita Ekszlin 1835-ben *Ugy mint a' Léány részről ígérek Moringban 3 kapa az az fél Szőlőt és minden akkor található Házi és konyhabéli vagyonomat vagy Ánrigtungomat móringolja férjének, nemes Pálfi Jánosnak.*

Olyan ellenmóringra is akad példa, amikor a férj csak ingóságot ígért, az asszony viszont pénzt hagy reá: *Én Fejszés János Elvettem Cina Ersébetet 1833 Esztendőben 21 Aprilisban, Ol Feltétel hogy ha az ur isten Engemet Kiszolít evilágból Által ajánlom Fél Szőlőt Moringba hogy ha nékem Gondomat viseli amelyet Szívesen vállal magára Mint hittves társ Én Tiszta szívémből Alyálom . . .*

Én Cina Ersébet Alyálom magamatt Es Kötelezem hogy ha az ur Isten Engemet Kiszolít Ez árnyik Világból Ajálok Tíz forintott Moringbann Tiszta Szívémből.

Az ellenmóring mindig a menyasszony vagyonának függvénye, ha nem volt, akkor csak hűséget ígért az asszony, mint azt Kórizs Julianna esete is bizonyítja: *a nő ígéri feleségi hűségét, gondviselését leendő férje irányában.*

Az ellenmóringban az asszonyok szintén tesznek korlátozó meghagyásokat. Perlaki Lídia 1853-ban feltételhez köti a viszont ígért összeg kiadását: *én Perlaki Lidia, a fölebb nevezett Barna Jánosnak mint törvényes férjemnek az övé-nél előbb történendő halálom esetében szinte 250 ./. kétszáz ötven váltóforintokat vagyonomból kiadatni rendelek oly módon azomban, hogy ha az eskü naptól szá-mítva egy év alatt meg halnék, akkor a' 250 forintot testvéreimnek engedje által, és csak az egy év utáni halálom esetében tarison reá számot.*

Találunk olyan meghagyást is, amelyben leltári tételként felsorolták a férj házához vitt vagyont. Ez azért érdemel figyelmet, mert Bene Erzsébet 1834-ben, ellenmóringjában kikötötte, a leltárban feltüntetettekből halála ese-tén mit nem hagy a férjnek: *Én pedig mint Feleség, arra az esetre, ha elébb történik halálom mint Férjemnek, a' hozzá szállított 's alább az A betű alatt meg-nevezett javaimból egy ágyat úgy mint: egy párnát, egy dunyhát, 2 vánkost, egy lepedőt adok hogy holtáig senki jussát hozzá nem tartván használhassa...*

A: *Egy egy esztendő Disznó; Öt véka rostált Búza, Öt derék aj; két tizt duny-ha és egy festett; Hét vastag háló lepedő; Egy nyoszolya és három Szalma karszék; Egy nagy láda és egy nagy tükör; Három tizt lepedő; Hét abrosz, tizenhét sza-kasztó kendő; Négy új fejer lepedő; Egy bádóg meszejes, és egy bádógfertajos; és egy bádóg töiser; egy réz gyertya tartó.*

A menyasszony korlátozó meghagyása vonatkozhat a házhoz vitt tőkéjére: *én Zelizi Sára fent nevezett Férjemhez vitt 1500. Vfortokat nékie míg él használás végett kamat nélkül által adom, fentartván magamnak az ezen özvegröli szabad végrendelezési jogot. –*

A korlátozó meghagyások másokra nézve is vonatkoznak: első házasságból származott gyerekekre, rokonokra: *Kijelenti Szabó Klára hogy csak jelen köten-dő házassági életében vagyonilag szerez férjével együtt, – azt neki örökségképen hagyja s abhol saját előbbeni házasságából való gyermekeire semmi rész sem vár-ható osztály vagy örökségképen, ha t. i. ő férjénél előbb költözik el e világból.*

A fentebb már említett Csete Bálint és Balog Erzsébet házassági egyezsé-gének ellenmóringjában korlátozó meghagyás a gyermeknélküliség: *én Balog Er'sebet azon esetre, ha férjem Csete Bálint velem nemzett gyermekek nélkül el halna vagyonomból a' házához vitt 400 ./. négyszáz váltó forintot rokonaim ré-széire vissza kívánom; – hogy ha pedig velem nemzett gyermeke maradna, úgy az említett 400 ./. négyszáz vtoftot a' Csete vagyonban közökre hagyom.*

Lódi István és Zelizi Sára esetében az ellenmóring két módon fogalmazó-dik meg. Ha az asszony előbb hal meg, mint a férje, akkor a pénzt reá hagyja; ha pedig a férj hal meg előbb és tapasztalni fogja mostohagyermekének hű-ségét, akkor nekik ajándékozza a házhoz vitt összegét: *én Zelizi Sára, szeretett Férjemnek Lódi Istvánnak, azon esetre, ha halálom ő előtte történik, azon 700 ./. hétszáz váltó forintból mit házához viszek 100 ./. Száz válto forintot hagyok; azon esetre pedig, ha férjemnek az enyimnél ne talán előbb történendő ki-mulása után az ő gyermekei engem' holtomig híven ápolnak 's tartanak, az ő hűségük jutalmául mind azon 700 ./. hétszáz válto forintot, miről fölebb szó volt, – mintegy végrendeletileg, – nékik ajándékozom 's hagyom, úgy, hogy ahhoz senki más jogot ne tarthasson.*

A születendő gyermek vallását is megszabhatja a házassági egyezés: nemes Pálfi János és Margarita Ekszlin 1835-ben megállapodtak: *mi Egy akarattal meg egyeztünk azon, hogy ha Az Úr Isten! Gyermekkel meg áld, tehát min fiú és Mind a' Leányzó A' Férfi részén való vallásra fog által írodni az az Helvetica Konfeszszion levő vallásra;*

MI VOLT A MÓRINGLEVÉL ALAPFUNKCIÓJA?

Tarkányi Szűcs Ernő szavai szerint „biztosítékot nyújtott arra az esetre, ha az özvegy külön háztartást akart alapítani vagy újból férjhez akart menni”.

A mórings jogi tartalmát illetően ajándékozási szerződésnek volt tekinthető, különböző feltételek teljesülése esetére. Az volt a célja, hogy a túlélő házastársat vagyoni előnyben részesítse. Teljesülésének három előfeltételét emelhetjük ki:

1. a házasság érvényes megkötése és a házastársi kötelességnek a teljesítése
2. a szerződések egy részében az a kikötés, hogy a túlélő házastárs csak olyan esetben kaphatja meg a mórिंगot, ha házasságuk gyermektelen marad, vagy fiúgyermek nem születik

3. a kedvezményezett házastárs túlélje a mórिंगolót.

A hitbérlevelek a mórिंगolók életében két okból veszíthették érvényüket:

1. a házastársi kötelesség nem teljesítése. Ennek jó példája öreg Fülep István mórिंगja, aki éppen emiatt zárta ki feleségét: *Említett Feleségemnek 3 kapa Szöllőt mórिंगoltam: de mint hogy hűségtelenül elhagyott, annak bírásából kizárom ugyan az tartozik nékem 1 fortal és 6 kapa Szölleitől 3 esztendei Királyi adóval.*

2. a házassági szerződést kötők kölcsönösen megegyeztek megsemmisítésükben. Csete Bálint és Várkonyi Klára 1849-ben ötszáz váltóforintot mórिंगoltak kölcsönösen. Ezt a házassági egyezséget azonban 1853-ban visszavonták és megsemmisítették. Maretskó István és Fehér Erzsébet 1874-ben kötöttek házassági szerződést, amit egy év múlva, 1875-ben *közülakarattal önként ezennel megsemmisítettnek nyilvánítottak.*

Elemzésnek kell alávetnünk a házassági szerződések formáját és stílusát is. A móringlevelek formáját és stílusát a szerződést megfogalmazó egyén adja meg.

Az első csoportba sorolt *magánokiratok* jórészt egyszerű, de írástudó emberek tollából származnak. A mórिंगoló vagy maga írta azt, vagy átengedte másnak a szerződés megfogalmazását. Ezek igen darabosak, csak a leglényegesebbre szorítkoznak: ki, kinek, mennyit ígér. Legtöbb magánokiratnak tekinthető móringlevelet a tanúk és a mórिंगolók ellátták aláírásukkal vagy kezük keresztvonásával:

A második csoportba tartoznak a református lelkészek által megfogalmazott hitbérlevelek. Az *egyházi közokirat* jellegű házassági szerződések formáját és stílusát a mindenkori lelkész stílusa határozza meg. Ezek a móringlevelek nagyjából öt református lelkész: Kertvélesy Pál, Nánási Fodor Pál, Berhidai Keresztes József, Kozma Lajos és Szilády János működéséhez fűződnek.

A móringlevelek harmadik típusa a jegyzők megfogalmazta *világi közokirat* jellegű házassági szerződések.

A jegyző megfogalmazta móringlevélnak jellemzője, hogy a szerződő felek nevének feltüntetése után a legfontosabb, első pontként a kölcsönös hűség

szerepel: *Ígérnek a leendő házastársak egymásnak holtig kölcsönös hűséget és szeretetet.* A szerződés másban nem tér el lényegesen a szokásosaktól.

Miért apadnak el 1879-ben a móringlevelek? Ez a kérdés megválaszolásra vár. Örökösödési törvény? Amely lehetővé teszi a nőknek, hogy férjük vagyonából függetlenül a móringlevél meglététől, örökölhessenek? Valószínűleg az 1870-es évek mélyreható változásokat hoztak a történelmi Magyarország életében. Ez már az európai mércékkel mérhető közigazgatás felállításának korszaka, a polgári bíróságok megszervezése eredményezhette, hogy Feketicssen ez a népi jogszokás megszűnt.